

DOI DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-26-35>
УДК 378.016:811.111.(043.2)

Гришкова Раїса Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
Чорноморського національного університету імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4547-4974>
raissagrishkova@gmail.com

ВЕКТОР ОНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ВІД РЕФОРМ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена проблемі визначення вектора подальшого розвитку вищої освіти в Україні. Автор свідомо відмовляється від поняття реформування освіти, що передбачає зміни, які не знищують основ існуючої структури, і виступає за перехід до модернізації вітчизняної системи вищої освіти, що означає перетворення відповідно до сучасних вимог. Сучасні вимоги до освіти формуються під впливом постійних змін в економічному, політичному, культурному та суспільному житті нашої країни та розвитком світової педагогічної думки.

Відзначається, що нинішня система освіти швидко зреагувала на нові виклики сучасності: в умовах карантину університети продовжують працювати в онлайн режимі, студенти звикають виконувати завдання самостійно, послуговуючись Інтернетом та різноманітними освітніми платформами. Віддалене спілкування стає нормальною формою співпраці й навчання. Але головні проблеми вищої школи, які впродовж десятиліть турбують освітянську спільноту, залишаються невирішеними. Це проблеми відтворювального, а не креативного характеру нашої освіти, що зумовлено використанням застарілої лекційно-семінарської системи, знанняцентристським підходом до навчання, масовізацією вищої освіти на шкоду її якості.

У педагогічній пресі наразі широко дискутуються питання незалежності й самостійності закладів вищої освіти, академічної доброчесності, якості знань студентів, конкурентоздатності випускників вітчизняних вишів та ін. Тож авторка зосереджує увагу на підвищенні якості вітчизняної вищої освіти, ідеї університетської автономії, дотримання академічної доброчесності. Як приклад наводяться дані зі звіту Чорноморського національного університету імені Петра Могили щодо якості освітнього процесу за 2020 рік, у якому висвітлюються такі питання: організація дослідження, мотивація вибору спеціальності, якість освіти, вибір навчальних дисциплін, самостійна робота студентів, оцінювання діяльності університету за визначеними напрямками, рейтинги викладачів, корупція, задоволеність вибором університету, факультету, спеціальності.

Авторка доходить висновку, що вектор оновлення вищої освіти України має бути спрямований на відмову від постійного часткового реформування окремих її ланок і перехід до модернізації всієї системи університетської освіти відповідно до сучасних вимог.

Ключові слова: оновлення; модернізація; якість освіти; університетська автономія; академічна доброчесність.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Система вищої освіти України зараз переживає не найкращі часи: постійно змінювана ситуація в економічному, політичному, культурному та суспільному житті нашої країни вимагає швидкого й адекватного реагування з боку держави, оскільки освіта наразі вважається стратегічним ресурсом, і від її рівня багато в чому залежить подальший розвиток країни. Відносна економічна стабільність України похитнулась у період вимушеного карантину, зміни в політичному житті відбуваються постійно – Верховна Рада приймає непопулярні закони, уряд пропонує діджиталізацію всіх сфер діяльності й «державу в смартфоні», суспільне й культурне життя завмерло в очікуванні позитивних зрушень після послаблення карантину.

Постановка проблеми. На нові виклики сучасності досить швидко й позитивно зреагувала система освіти: університети продовжують працювати в онлайн режимі, студенти звикають виконувати завдання самостійно, послуговуючись Інтернетом і різноманітними освітніми платформами (Skype, MOODLE, ZOOM і т.ін.). Віддалене спілкування стає нормальною формою співпраці викладачів університету з адміністрацією і студентами. Але головні проблеми вищої школи, які впродовж десятиліть турбують освітянську спільноту, залишаються невирішеними. Це проблеми відтворювального, а не креативного характеру нашої освіти, що зумовлено використанням застарілою лекційно-семінарської системи, масовізацією вищої освіти на шкоду її якості, знанняцентристські підходом до навчання. У педагогічній пресі наразі широко дискутуються питання незалежності й самостійності закладів вищої освіти, академічної доброчесності, якості знань студентів, конкурентоздатності випускників вітчизняних вишів та ін.

Після приєднання України до Болонського процесу й запровадження всіх його фундаментальних принципів були сподівання, що питання інтеграції вітчизняної вищої освіти в європейський і світовий освітній простір вирішуватимуться самі по собі. Пройшло десять років відтоді, як наша країна звітувала про повне дотримання всіх Болонських принципів, але ключові питання подальшого розвитку вищої школи все ще чекають свого часу.

Аналіз останніх досліджень. Зауважимо, що впродовж усього пострадянського періоду питаннями розроблення стратегії розвитку вітчизняної вищої освіти опікувалися багато вчених-педагогів, дослідників, викладачів-практиків. Приєднання до Болонської конвенції розглядалось як крок до інтеграції в європейський освітній простір. Прихильниками Болонського процесу свого часу були І. Маноха, В. Моренець, В. Кремень, Т. Левченко, Г. Онкович та інші відомі представники національної педагогічної еліти, чії публікації привертати увагу освітян до запровадження кредитно-модульної системи навчання, скорочення аудиторних годин, посилення питомої ваги самостійної роботи студентів тощо. Проблеми безперервності навчання й освіти дорослих, професійної компетентності викладача вищої школи знайшли відображення в дослідженнях В. Бебика, Г. Васяновича, І. Зязюна, В. Манька, Н. Ничкало, В. Огнев'юка, С. Сисоевої та ін. Питання дебіюрократизації освіти та осучаснення університетського менеджменту висвітлювались у роботах В. Андрущенко, Л. Губерського, В. Кременя, В. Лугового та ін. Інноваційні педагогічні технології з можливостями використання Інтернет-ресурсів досліджувалися В. Биковим, З. Курлянд, Г. Козлаковою, Н. Самойленко, Н. Сурою та ін. Якість української вищої освіти та конкурентоздатність випускників вітчизняних університетів на ринку праці привернули увагу А. Бойка, О. Мещанінова, С. Ніколаєнка та ін.

Водночас після революції гідності з приходом до влади нової генерації проукраїнські налаштованих вчених із міжнародним досвідом навчання чи роботи в європейських та американських університетах перед нашою вищою освітою постали

нові питання, пов'язані з автономією університетів, академічною доброчесністю, самостійністю студентів та їхньою відповідальністю за свої успіхи чи невдачі тощо. Наразі ці питання породжують дискусії в наукових колах, вони не можуть вважатися достатньо вивченими з розробленими дороговказами й напрацьованими рекомендаціями. Тому в нашому дослідженні ми звернулися до аналізу передумов виникнення цих питань і шляхів їхнього вирішення.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – проаналізувати ситуацію з наданням освітніх послуг закладами вищої освіти України та їхньою відповідністю стандартам якості; привернути увагу науковців, керівників ЗВО, педагогічної громадськості до проблем університетської автономії, академічної доброчесності, самостійності студентів.

Завдання дослідження:

- визначити різницю між реформами й модернізацією в освіті;
- охарактеризувати знанняцентристський та компетентнісний підходи до навчання;
- описати переваги автономії університетів для забезпечення якості знань студентів;
- навести приклад оцінювання якості освітнього процесу студентами Чорноморського національного університету імені Петра Могили;
- визначити вектор подальшого розвитку вищої освіти в Україні.

3. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODOLOGY

Для досягнення поставленої мети звернемося до державних документів: Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Постанови Кабінету міністрів України від 15.04.2015 № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (зі змінами від 28.08.2019), публікацію С. Квіта «Дорожня карта реформування вищої освіти України» (2018), наукові статті вітчизняних учених. Скористаємося також внутрішнім документом Чорноморського національного університету імені Петра Могили «Якість освітнього процесу в ЧНУ ім. Петра Могили» за 2020 рік.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Для визначення вектора подальшого розвитку вищої освіти в Україні в нашому дослідженні ми розмежовуємо поняття «реформа» й «модернізація», оскільки є свідками того, як уже майже тридцять років після отримання Україною незалежності в нашій країні постійно щось реформується, але результати цього процесу не покращують життя пересічних українців загалом і не допомагають вітчизняним закладам вищої освіти посісти гідне місце в рейтингу кращих європейських університетів.

Реформа – (від лат. *reformo* – перетворюю, поліпшую) – перетворення, зміна, нововведення, яке *не знищує основ існуючої структури* [1, с. 588]. На нашу думку, допоки українська вища освіта буде реформуватись «*не знищуючи основ існуючої структури*», ми залишатимемось заручниками часткових кількісних змін, які ще не скоро призведуть до якісного покращення освіти. Зміни, що відбуваються в освіті, мають носити системний і комплексний характер; наразі вони мають каскадний характер. Це означає, що відповідальні освітянські чиновники, реагуючи на накопичені

проблеми, проголошують чергову реформу, і поки люди на місцях намагаються її реалізувати, забувають про свої обіцянки й чекають, допоки не виникнуть нові проблеми, щоби їх також позбутися, започаткувавши наступну реформу. Ніхто не несе відповідальності перед простими освітянами, студентами та їхніми батьками за недофінансування освіти, недолугі починання й безрезультатні реформи. Можливо, це результат швидкої зміни міністрів освіти й науки, кожен із яких обстоює реформування всіх ланок навчання від дошкільної до університетської, але не встигає добитися результату проголошених нововведень. І хоча, коментуючи Закон України «Про вищу освіту» 2014 р. В. Булатчик пише, що «система освіти в Україні повністю змінила свій *радянський вектор розвитку на європейський*» [2], ми вважаємо, до європейського рівня нам ще далеко, якщо мова йде про староевропейські країни: Велику Британію, Італію, Німеччину, Францію, Іспанію, Бельгію та ін. В університетах цих країн готують передусім особистостей, здатних протистояти викликам часу, креативно мислячих, готових прислужитися своєму народові. Рівень якості вищої освіти в постсоціалістичних країнах – Польщі, Чехії, Болгарії – значно вищий у порівнянні з нашим, але й він ще не «дотягує» до власне європейського: занадто глибоко укорінився в них радянський дух колективної безвідповідальності, покірності, експлуатації поняття передачі знань від старшого покоління молодшому, брак критичного мислення. Тому університети цих країн активно приймають на навчання наших студентів, щоби зберегти робочі місця для своїх викладачів, і відправляють своїх студентів доучуватися на магістерських програмах у всесвітньо відомі університети: Кембрідж, Оксфорд, Болонью чи Сорбонну.

Модернізація (від франц. *modernisation* – оновлення) – оновлення, удосконалення, надання будь-чому сучасного вигляду, *переробка відповідно до сучасних вимог* [1, с. 443]. Вважаємо, що настав час для «переробки» вітчизняної системи вищої освіти «*відповідно до сучасних вимог*», тобто, для її модернізації.

Сприймаючи модернізацію як оновлення, вважаємо, що необхідно відмовитися від лекційно-семінарської системи навчання й запровадити тьюторську систему, за якою здобувають вищу освіту молоді люди в Європі й Америці. Лекційно-семінарська система, яка превалює в наших університетах щонайменше останні 50–60 років, незважаючи на прогрес науки й техніки, появу інноваційних методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій, не стимулює студента до пошуку нового, додаткового матеріалу, не вчить формувати і висловлювати власну думку. Не секрет, що студенти розподіляють між собою семінарські питання, що їх дає викладач, і кожен готує відповідь на своє питання. Такий підхід не сприяє формуванню в студентів критичного мислення, не спонукає до дискусії, не формує навички обстоювати свою точку зору.

На користь модернізації піде зміна відтворювального характеру передачі знань від викладача студентам на розвиток креативності студентів, коли вони не будуть переповідати матеріал посібника, який давно застарів, чи заучувати лекцію професора. Свідомо і критично засвоївши теоретичний матеріал із виучуваної теми не тільки з лекцій, але й за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, вони мають зосередитися на створенні власного продукту – написанні есе, розробці проєкта чи стартапа, що забезпечуватиме умови для формування я-позитивної концепції студента, розвитку його творчого потенціалу, стимулювання креативності.

Тож змінюючи вектор розвитку вищої освіти з численних реформ на повне оновлення всієї системи, хочемо привернути увагу освітянської спільноти до таких питань, як університетська автономія, академічна доброчесність, відповідальність студента за свої результати навчання, якість вищої освіти. Ці питання не стояли так гостро, поки Україна не наважилася заявити про свої наміри приєднатися до європейського освітнього простору. Виявилось, що в цьому просторі існують свої правила, яких необхідно дотримуватись.

У галузі освіти ми є свідками багатьох реформ як на рівні початкової, середньої, так і вищої школи. До найвагоміших і найбільш результативних нововведень відносимо запровадження зовнішнього незалежного оцінювання після закінчення середньої школи, що мало забезпечити рівні можливості для випускників різних шкіл під час вступу до закладу вищої освіти й подолати корупцію в період вступної кампанії. Але, як і будь-яке складне явище, цей процес має не тільки позитивні наслідки. Запровадження зовнішнього незалежного оцінювання вкупі з величезною кількістю вишів в Україні, що з'явилися після прийняття в 1991 році Закону України «Освіта. Україна XXI століття», який скасував монополію держави на освіту, обернулось «масовізацією» (термін *С.Квіта*) вищої освіти. В Україні відкривалися нові університети, філії цих університетів, відокремлені підрозділи, філії філій і т.і. У результаті загальна кількість українських закладів вищої освіти перевищила кількість усіх європейських, разом узятих. На щастя, як писала экс-заступниця міністра освіти й науки, а нині народна депутатка Інна Совсун «треба чітко розуміти, що природнім шляхом, підвищуючи якість освіти, значна частина сьгоднішніх університетів забезпечити високий рівень не зможуть і будуть змушені закритись» [2]. Ще однією причиною закриття університетів виявилася низька народжуваність дітей у дев'яності роки, і майже сотня університетів припинила своє існування через брак абітурієнтів і, відповідно, студентів.

Екс-міністр освіти й нинішній голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в «Дорожній карті реформування вищої освіти України» (2018) – документі, створеному в рамках проекту «Сприяння реформам у вищій освіті України з погляду розвитку академічної доброчесності», і підтриманий Міжнародним благодійним фондом «Відродження» зазначає, що нині відбувається «стихійна масовізація української вищої освіти, сьогодні студентами стають 80 % випускників шкіл» [4]. Статистика переконує, що там, де йдеться про «масовізацію», немає місця для якості освіти, оскільки ці два явища несумісні. Наші випускники полишають університет із величезною купою знань і несформованими навичками їхнього використання в реальному житті, оскільки в нашій освіті переважає *знанняцентристський* підхід до навчання. Перехід до формування життєвих та професійних компетенцій, тобто, поєднання знань із власним досвідом їхнього застосування, розцінюємо як один із найважливіших кроків до осучаснення вищої школи. *Компетентнісний* підхід до навчання, який передбачає поєднання знань і навичок студентів із практикою їхнього використання, давно став домінуючим у європейських університетах.

Ще одним викликом сьогодення для вітчизняної вищої освіти є *ідея автономії університетів*, на якій базується Закон України «Про вищу освіту» 2014 року. Обіймаючи посаду міністра освіти й науки, С. Квіт покладав великі надії на прийняття цього закону. «Закон спирається на ідею університетської автономії в широкому розумінні. Ми її розуміємо як автономію академічну, фінансову й організаційну, тобто, університет сам буде вирішувати більшість питань, не звертаючись за дозволом до Міністерства освіти. Разом з автономією й широкими правами ми передаємо університетам відповідальність за їхню якість» – розповідав С. Квіт [2].

Однак уже у 2018 році в «Дорожній карті реформування вищої освіти України» С. Квіт зазначає, що імплементація цього Закону «увійшла в суперечність з інтересами чи бажанням зберегти статус кво консервативно налаштованою частиною політиків, державних службовців та університетських управлінців. В Україні не запрацювали реальні механізми здорової академічної конкуренції, фінансова автономія університетів була заблокована» [4]. Джерелом для укладання Дорожньої карти слугували дані Державної служби статистики України (станом на лютий 2018), Міністерство освіти й науки України,

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, «Юкрейн соціолоджі сервіс», загальнонаціональне соціологічне опитування «Освіта в Україні» (2–12 грудня 2016) та ін. Усі ці джерела мають серйозну репутацію й заслуговують на довіру [3, с.16].

Будучи призначеним на посаду голови створеного Постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.15 р. № 244 Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке розпочало роботу після внесених змін від 28.08.19 р., С. Квіт поряд з автономією університетів вбачає перспективи оновлення вітчизняної вищої освіти в підвищенні її якості та впровадженні принципів академічної доброчесності. Планується посилення антиплагіатних норм і відповідальності за них. У рамках функціонування НАЗЯВО розроблено Кодекс академічної доброчесності, Декларацію про дотримання академічної доброчесності. Проблема в тому, наскільки університети будуть дотримуватися прийнятих документів.

Наведемо приклад оцінювання якості освітнього процесу в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, у якому авторка брала безпосередню участь як завідувач кафедри.

Звіт щодо якості освітнього процесу складається з таких пунктів: організація дослідження, мотивація вибору спеціальності, якість освіти, вибір навчальних дисциплін, самостійна робота студентів, організація роботи Moodle 3.3, оцінка діяльності університету за окремими напрямками, рейтинги викладачів, корупція, задоволеність вибором університету, факультету, спеціальності.

Згідно з пунктом 2 статті 16 Закону України «Про вищу освіту» наявна система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти має передбачати організацію та проведення заходів щодо моніторингу й періодичного перегляду освітніх програм. Водночас відповідно до стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), передбачено, що заклади мусять заохочувати студентів до активної участі в розвитку освітнього процесу, зокрема за рахунок участі в соціологічних опитуваннях із проблем підвищення якості освіти. На виконання вимог Закону України «Про вищу освіту» та європейських стандартів якості в ЧНУ ім. Петра Могили запроваджено практику проведення щорічних моніторингів оцінних суджень студентів. Аналіз їхніх потреб, інтересів, мотивів навчальної діяльності дозволяє вчасно виявляти та відстежувати проблеми в освітньому процесі, оперативно на них реагувати, корегуючи роботу університету [5].

Опитування здійснювалося впродовж січня-лютого 2020 р. з використанням методу напівструктурованого анкетування. До проведення анкетування були залучені представники студентського самоврядування, завідувачі кафедр та провідні фахівці деканатів.

Мета соціологічного дослідження «Якість освітнього процесу» полягає у фіксації та відстеженні ставлення студентів до навчального процесу в університеті, мотивації вибору закладу вищої освіти, аналізі динаміки їхніх оцінок щодо окремих напрямів роботи навчального закладу.

В анкетуванні взяло участь 2479 студентів, вибірка суцільна, доступність респондентів становила 66,0 % (відсоткове співвідношення щодо загальної кількості студентів денної форми навчання в ЧНУ ім. П. Могили), з них 42,1 % юнаків та 57,9 % дівчат. Із загального числа опитаних студентів 42,3 % навчаються на контрактній основі, 57,7 % – на бюджетній.

Вибіркова сукупність у розрізі структурних підрозділів університету: з-поміж інформантів на факультеті політичних наук навчаються 294 студенти, факультеті комп'ютерних наук – 456, факультеті фізичного виховання та спорту – 365, факультеті

економічних наук – 417, юридичному факультеті – 218, у медичному інституті – 277, інституті філології – 380, інституті державного управління – 72 відповідно.

Більша частина студентського загалу (72,5 %) оцінюють якість освіти в ЧНУ ім. П. Могили як дуже високу або скоріше високу, ніж низьку.

Студенти старших курсів оцінюють якість освіти суттєво вище, ніж студенти молодших курсів. Найвищі оцінки якості поставили студенти інституту державного управління, факультету економічних наук, натомість найнижчі – студенти інституту філології, факультетів комп'ютерних наук.

Відповідаючи на запитання «Що, на Вашу думку, варто зробити адміністрації університету, щоби покращити якість освіти в ЧНУ ім. П. Могили?», 70,9 % опитаних студентів запропонували своє бачення шляхів розвитку університету, зокрема, виділили такі, як (відсоток обчислювався від загальної кількості поданих варіантів відповідей):

- зручний розклад (10,0 %);
- підвищити кваліфікацію викладачів (9,8 %);
- запроваджувати нові форми викладання (8,4 %);
- зменшити обсяг викладання непрофільних дисциплін (6,4 %);
- прислухатися до студентів (5,4 %);
- покращення матеріально-технічної бази університету (5,0 %);
- оснащення аудиторій мікрофонами, новими комп'ютерами (5,0 %);
- ремонт аудиторій (4,8 %);
- надати студентам можливість вільно обирати дисципліни (4,8 %);
- оновлення освітніх програм підготовки відповідно до вимог сучасного ринку праці (4,4 %);
- більше практики, ніж теоретичного навчання (3,4 %);
- задавати студентам більше практичних завдань (3,2 %);
- звільнити некваліфікованих викладачів (3,0 %);
- організація відпочинку, екскурсій для студентів (2,8 %);
- покращити умови проживання в гуртожитку (2,4 %);
- покращити роботу WiFi (2,0 %);
- покращити роботу їдальні (1,8 %);

Загальновідомим є той факт, що невіддільною частиною комплексної оцінки якості освіти є оцінка професіоналізму викладачів, рівня викладання навчальних дисциплін, об'єктивності критеріїв оцінювання знань і вмінь студентів тощо.

Значна більшість студентів (86,3 %) вважає, що критерії оцінювання доводяться до їхнього відома завжди своєчасно чи скоріше своєчасно, ніж несвоєчасно. Найбільше скаржаться на несвоєчасність інформування філологи та комп'ютерники. Потерпають від необ'єктивності оцінювання найчастіше філологи та юристи.

Самостійна робота є важливим компонентом освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, позааудиторних занять, як без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У системі сучасної вищої освіти самостійна робота домінує за обсягом на тлі інших видів навчальної діяльності студентів, складаючи від 15 % до 55 % програмового матеріалу, що дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента. Студенти різних факультетів та інститутів мають кожен свої пріоритети щодо форм самостійної роботи. Так, комп'ютерники віддають перевагу виконанню практичних вправ і задач, розробці проектів, тоді як для спортсменів і студентів інституту державного управління найліпшими формами самостійної роботи є написання есе, доповідей, рефератів. Переважна більшість студентів (41,8 %), виконуючи завдання самостійної роботи,

користуються Інтернетом, решта звертаються за допомогою до одногрупників, друзів, родичів (17,8%), консультуються з викладачем (15,8%). Лише кожен дванадцятий опитаний студент вважає, що здатний виконати завдання власноруч, маючи достатньо знань і навичок.

Основними перешкодами для успішного виконання завдань самостійної роботи за оцінками судженнями студентів є дефіцит часу (31,0%), великий обсяг завдань (19,2%) [5].

Рейтинг викладачів. Аналіз відповідей студентів на відкриті запитання «Якби Ви стали викладачем, досвід, стиль, зміст та технологію викладання кого з викладачів ЧНУ ім. П. Могили Ви розглядали б у якості взірця?» та «Досвід, стиль, зміст та технологію викладання кого з викладачів ЧНУ ім. П. Могили Ви не розглядали б у якості взірця за жодних обставин?» дозволили побудувати рейтинг викладачів кожної з кафедр. Цей рейтинг є суб'єктивною оцінкою студентами діяльності викладачів, що засновується на їхніх симпатіях чи антипатіях. Сумарний рейтинг кожного викладача визначався як сума позитивних і негативних виборів студентів усіх факультетів, інститутів, здійснених на його користь. Оцінюючи діяльність викладачів університету, студенти зосереджують увагу на компетентності викладачів у предметі, рівні викладання та організації занять (23,2%), їхньої зацікавленості в тому, щоби студенти отримували якісні знання, вміння та навички (21,6%), об'єктивності оцінювання знань, умінь та досягнень студентів (15,3%).

Від вмотивованого вибору вищого навчального закладу залежить майбутнє абітурієнтів. Конкурентні переваги забезпечують собі ті заклади вищої освіти, які надають якісні освітні послуги, володіють високим інтелектуальним потенціалом, що дозволяє формувати професійні компетенції студентів, необхідні для конкурентної «боротьби» на ринку праці [5]. Обнадійливим є той факт, що більшість опитаних студентів не розчарувалися у виборі щодо закладу вищої освіти, факультету та спеціальності. Найменше задоволені своїм вибором студенти факультету політичних наук, економічних наук та філологів. Найбільш впевнені в здійсненому виборі студенти юридичного факультету та медичного інституту. Сподіваємось, що тенденції, виявлені в процесі опитування студентів, допоможуть керівництву університету скоригувати роботу факультетів, деканатів, кафедр на користь покращення якості освітнього процесу й задоволення запитів студентства.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що, на нашу думку, варто відмовитися від поняття постійного реформування освіти, що передбачає зміни, які «не знищують основ існуючої структури», і перейти до модернізації вітчизняної системи вищої освіти, що означає «переробку відповідно до сучасних вимог». Сучасні вимоги до освіти формуються під впливом постійних змін в економічному, політичному, культурному та суспільному житті нашої країни та розвитку світової педагогічної думки. Зміни, що відбуваються в освіті, мають носити системний і комплексний характер. Модернізація передбачає повну відмову від застарілих підходів до навчання, запровадження досвіду кращих європейських університетів, збільшення питомої ваги самостійної роботи студентів. Бажано, щоби в Україні запрацювали реальні механізми здорової академічної конкуренції, фінансова автономія університетів була розблокована.

Вектор оновлення вищої освіти України має бути спрямований на відмову від постійного часткового реформування окремих її ланок і перехід до модернізації всієї системи університетської освіти відповідно до сучасних вимог. Університети мають

докладати чимало зусиль для забезпечення своєї автономії, що передбачає не тільки академічну, фінансову й організаційну незалежність, але й відповідальність за якість знань та сформованість професійних компетенцій своїх випускників. Академічна добросовісність має стати нормою життя університетської спільноти і прикладом для наслідування студентами, які засуджуватимуть недобросовісність, відмовляться від списування і плагіату.

Подальші наукові розвідки пов'язані з можливостями й бажанням університетів, отримавши академічну й організаційну автономію, запроваджувати тьюторську систему навчання, компетентнісний підхід та заохочувати і стимулювати самостійність студентів. Чекають свого часу виявлення, систематизація й дослідження сучасних тенденцій в оновленні вітчизняної вищої освіти. Цікавим для науковців має бути аналіз щорічних звітів НАЗЯВО, моніторинг дотримання Кодексу академічної добросовісності й Декларації про її дотримання всіма учасниками освітнього процесу.

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

1. Мельничук, О. С., 1975. *Словник іноземних слів*, Головна редакція Української радянської Енциклопедії Академії наук Української РСР, Київ, 776 с.
2. Булатчик, В., 2014. Які зміни несе новий Закон України «Про вищу освіту». Доступно: <https://ipress.ua/mainmedia/yaki_zminy_nese_novyy_zakon_ukrainy_pro_vyshchu_osvitu_79856.html> [Дата звернення 16 Квітня 2020].
3. Гришкова, Р. О., 2018. Від дорожньої карти – до реальних змін в українській освіті, *Наукові праці ЧНУ ім. Петра Могили*, Вип.299, Т. 311, Миколаїв, с. 16–19.
4. Квіт, С., 2018. Дорожня карта реформування вищої освіти України. Доступно: <<http://education-ua.org/ua/articles/1159-dorozhnya-karta-reformuvannya-vishchoji-osviti-ukrajini>> [Дата звернення 15 Квітня 2020].
5. Клименко, Л. П., 2020. *Якість навчального процесу в ЧНУ ім. Петра Могили за 2020 рік*. Доступно: <<https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/06/Zvit-rektora-2019-rik.pdf>> [Дата звернення 17 Квітня 2020].

VECTOR OF RENEWING THE HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: FROM REFORMS TO MODERNIZATION

Raisa Gryshkova,

Doctor of Pedagogical Sciences, professor

Petro Mohyla Black Sea National University

Mykolaiv, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4547-4974>

raissagrishkova@gmail.com

Abstract. The article is focused on the problem of defining the vector of the further development of higher education in Ukraine. The author intentionally refuses to use the notion 'reform' which implies changes that do not abolish the basics of the current structure. She stands for the shift of Ukrainian system of higher education to modernization which means adaptation relevant to new requirements. Modern requirements to education are formed under the influence of constant changes in economic, political, social and cultural life of our country and the development of global pedagogical ideas.

It is stressed that the existing educational system quickly reacted to the new challenges: universities continue to work in the on-line regime, students have got used to performing their tasks independently with the help of the internet and other teaching platforms. Distant communication has become a conventional way of cooperation and learning, though the main problems of higher education which are in the primary focus of scientists still remain unsolved. These are the issues of university independence, academic honesty, quality of students' knowledge and the competitiveness of our university graduates in the European and world labor market. The author of the article concentrates her attention on increasing of educational quality, university autonomy and assurance of academic honesty. For instance, the report of Petro Mohyla Black Sea National University concerning the quality of educational process in 2020 is partly given. The following questions are highlighted in the report: the research organization, students' motivation in choosing a specialty, quality of education, etc.

In conclusion the author stresses that vector of Ukrainian higher educational renewing should be directed on the refusal from reforms and transfer to modernization of the whole system of higher education according to the latest society demands. It implies rejection of the obsolete lecture-seminar system and transfer to tutor education, stimulation of students' creativity, changing the existing knowledge-centered approach in teaching to competence one.

Key words: renewing; modernization; quality of education; university autonomy; academic honesty.

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Melnychuk, O. S., 1975. *Slovnnyk inshomovnykh sliv*. Holovna redaktsiia Ukrainskoi radianskoi Entsyklopedii Akademii nauk Ukrainskoi RSR, Kyiv, 776 p.
2. Bulachyk, V., 2014. *Yaki zminy nese novyi Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»*. Dostupno: <https://ipress.ua/mainmedia/yaki_zminy_nese_novyy_zakon_ukrainy_pro_vyshchu_osvitu_79856.html> [Data zvernennia 16 Kvitnia 2020].
3. Hryshkova, R. O., 2018. Vid dorozhnoi karty – do realnykh zmin v ukrainskii osviti, *Naukovi pratsi ChNU im. Petra Mohyly*, Vyp.299, T. 311, Mykolaiv, s. 16–19.
4. Kvit, S., 2018. *Dorozhnia karta reformuvannia vyshchoi osvity Ukrainy*. Dostupno: <<http://education-ua.org/ua/articles/1159-dorozhnya-karta-reformuvannya-vishchoji-osviti-ukrajini>> [Data zvernennia 15 Kvitnia 2020].
5. Klymenko, L. P., 2020. *Yakist navchalnoho protsesu v ChNU im. Petra Mohyly za 2020 rik*. Dostupno: <<https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/06/Zvit-rektora-2019-rik.pdf>> [Data zvernennia 17 Kvitnia 2020].